

Astrid van der Hulst

Langer werken, langer gelukkig

Vrouwen van 67+
over wat doorwerken
voor hen betekent

Ambo|Anthos
Amsterdam

Inhoud

VOORWOORD 9

Welkom bij de doorwerkers

Een zoektocht naar rolmodellen 13

Margreet Honig (1938) – zangpedagoge 25

‘Er is nog veel om je op te verheugen’

Doorwerkers: de cijfers 35

Miep Gros (1927) – winkelier en naaister 43

‘De winkel is als een hond: je moet de deur uit’

Van Nederland huisvrouwenland naar doorwerkende vrouwen 53

Liesbeth Woertman (1954) – hoogleraar psychologie 59

‘Werken is voor mij als de kleur van mijn ogen,
een volkomen vanzelfsprekendheid’

De doorwerkers van morgen 69

Annie Onderwater (1939) – kaasboerin 73

‘Als ik stop dan houdt het op’

Waarom zou je doorwerken? De feiten 81

Emiko Kannan (1950) – bloemschikker en medisch tolk 000

‘Werk vormt de kern van wie ik ben’

Doorwerkers wereldwijd 000

Ans Tiecken (1938) – kleuteronderwijzeres 85

‘Toen ik zevenenvijftig was moest ik met pensioen.

Daar zat ik dus niet op te wachten’

Nieuwe (werk)woorden 93

Leonoor Broeder (1950) – uitgever 109

‘Als ik het druk heb, kan ik betere beslissingen nemen,
dan ben ik scherp’

Bij zo’n bedrijf wil je wel 117

Toos Enkelaar (1951) – kinderrechtster 123

‘Een dag zomaar voorbij laten gaan voelt als een dag
niet geleefd’

Doorwerkers: good for the business 135

Ina Reijn (1954) – reorganisatiemanager 139

‘Ik wil mijn denkkracht kunnen blijven aanspreken’

Werk als identiteit 149

Roefke Carmiggelt (1942) – gezins- en relatietherapeut 151
'Ik ben gezegend met een raar maar heerlijk brein'

Gedicht 'Geheim' van Toyo Shibata 163

Yvonne Jonker (1955) – uitvaartondernemster 165
'Mij moet je niet op de bank zetten.
Ik ben het gelukkigst als ik werk'

Neurowetenschapper Boris Nicolai Konrad:
'Als je kunt kiezen, kies dan voor doorgaan' 173

Machteld Huber (1951) – onderzoeker 183
'Als je vanuit je kern durft te leven, dan gaat het leven
met je dansen'

Ouderencommunicatiestrategie Alet Klarenbeek:
'Werk aan je me-management' 195

Maria Engels (1949) – huisschilder en dj 203
'Ik ben eigenlijk mijn hele leven eigen baas geweest'

Arbeidsbemiddelaar Chantall Olthoff:
'Doorwerken wordt het nieuwe normaal' 213

DANKWOORD 221

BRONNEN EN WEBSITES 223

Welkom bij de doorwerkers

Nederland kent steeds meer doorwerkers. En steeds meer doorwerkers zijn vrouw. Voor dit boek interviewde ik er dertien. Ik was benieuwd waarom ze doorwerken na hun zeventenzestigste, terwijl ze bij wijze van spreken ook een paar maanden met de camper door Portugal kunnen reizen. Ik vroeg ze daarbij nadrukkelijk naar het verhaal van hun werkende leven. Dat ze een leven lang met plezier werken, blijkt vaak de reden waarom stoppen niet logisch voelt. Ook geven deze verhalen een beeld van de eerste generatie werkende vrouwen. De moeders van deze vrouwen vielen nog onder het arbeidsverbod voor gehuwde vrouwen. Deze ontslagregeling, waarbij vrouwen in overheidsdienst na hun huwelijk eervol werden ontslagen, stond in Nederland tot 1 januari 1958 in het wetboek. Hierdoor stopten veel vrouwen, ook niet-ambtenaren, met werken buitenshuis. Een opleiding volgen werd voor vrouwen vaak als verspilde moeite gezien.

Voor de vrouwen die ik sprak, heeft doorwerken een positieve impact op de mentale gesteldheid en fysieke gezondheid. Ook draagt het werk bij aan een gevoel van maatschappelijke

relevantie. Daarnaast geeft werk structuur en zorgt het voor sociale contacten met mensen van verschillende generaties. Voor een paar vrouwen was doorwerken ook gewoon nodig voor de financiën, zoals voor huisschilder Maria. Maar ook zij ziet zichzelf niet *niet* werken. Doorwerken maakt ouder worden anders.

Ik ben zelf van 1968, en ik ben na mijn studie meteen gaan werken. Ik ben nog opgegroeid met het perspectief van een pensioen vanaf je vijftenzestigste. Dat verschoof met de invoering van de nieuwe pensioengerechtigde leeftijd in 2024 naar zevenenzestig jaar. Het duurt nog even voor mijn pensioen ingaat, maar het idee een pensionado te worden spreekt me niet aan. Zoals Chantall Olthoff van arbeidsbemiddelingsbureau ZilverWerkt het zegt: ‘Het kan toch niet zo zijn dat als je zevenenzestig jaar geleden op de wereld bent gekomen, je er vervolgens in één keer vanaf valt?’

Waarom zou je stoppen met iets wat je gelukkig maakt? Ik zie om me heen steeds meer mensen die door blijven werken. Ik ging op zoek naar inspirerende voorbeelden, en koos voor mijn boek bewust voor vrouwen omdat ik behoefte heb aan nieuwe rolmodellen voor ouder worden. Zoals ik verderop in dit boek toelicht: ik geloof nu eenmaal enorm in vrouwen die het leven voorleven. En waar je de kunst een beetje van af kunt kijken.

Doorwerken, het zal steeds gewoner worden, blijkt uit verschillende onderzoeken. Niet alleen geeft een deel van de werkenden zelf aan dat ze die wens hebben, ook zijn ze hard nodig op de arbeidsmarkt. Maar hoe doe je dat als je zeventig of tachtig of zelfs negentig bent? Hoe houd je dat fysiek vol? Wat is je

rol? En wanneer stop je dan wel? Dit boek laat zien wat deze vrouwen tegenkomen en hoe ze daarmee omgaan. Welkom bij de doorwerkers. Naar mijn volle overtuiging het nieuwe normaal.

Juni 2024

Een zoektocht naar rolmodellen

Mijn vriendin Caroline Buijs is journaliste. Meer dan tien jaar geleden maakte ze een mooie serie voor opinieblad *Vrij Nederland*, ‘Tijd van leven’. Een van haar interviews was met Diny Schouten. Diny was oud-redacteur voor *Vrij Nederland*, maar besloot rond haar zesenzestigste haar leven om te gooien en samen met een compagnon een pasteibakkerij in Amsterdam te gaan runnen.

Ik was onder de indruk van Diny. Ten eerste van haar foto: een tof mens met een grijs bobkapsel, een korte pony, een grappig gestreept schort, geen make-up en vooral een vrolijk hoofd met twinkelende ogen. Op tafel naast haar, onverwacht en als groot contrast, een varkenskop. Normaal is dat afvalvlees, maar niet voor een pasteibakkerij. Achter haar een etalage met worsten. Het leek wel een foto uit een Wes Anderson-film, door de eenvoudige attributen, de tegels in de slagerij, de koele pastelkleuren, de etalage met worsten, en daar in het midden een stralende Diny, met kapsel, schort en een sterke stoere uitstraling. Niet opvallend poserend, ze stond daar gewoon.

Ze zei ook mooie dingen in het interview, over ouder worden – ‘Hoe ouder, hoe eerlijker je over jezelf wordt’ – en over wer-

ken, dat het haar actief hield, dat dit werk haar zoveel voldoening gaf. ‘Iets met je handen maken is zoveel fascinerender dan al die onzin die ik op de universiteit leerde,’ zei ze bijvoorbeeld.

Ze hield van koffie, alcohol en sigaretten, maar verder, zo zei ze, stak ze nooit iets in haar mond wat ze niet zelf gemaakt had. En ze zei mooie dingen over wat het werk haar opleverde: ze voelde zich vrij.

‘Niemand kan me met pensioen sturen, niemand kan zeggen: “Nou oud pastinaakvrouwkje, wanneer sodemieter je nu eens op.” Als ik het fysiek volhou, kan ik dit werk blijven doen tot ik erbij neerval, en dat is uiteindelijk ook de bedoeling.’

Ik was tweeënveertig, werkte op dat moment als hoofdredacteur van een tijdschrift en had twee kinderen van negen en zeven jaar oud. Ik voelde me allesbehalve vrij. Ik knipte het artikel uit en plakte het in mijn knipselboekje, waarin ik alles verzamelde waar ik blij van werd. Waarschijnlijk was dat een van mijn eigen tips uit *Flow*. Dit tijdschrift, waarmee we mensen wilden helpen hun hoofd leger te krijgen, was ontstaan toen medeoprichtster Irene Smit en ik allebei op zoek waren naar wat simpele tools om het leven te leven. Geen spirituele tips, maar gewoon fijne inzichten voor het dagelijks bestaan. Ik was zeker niet ongelukkig met mijn leven en met wat ik had bereikt, maar ik worstelde net als mijn vriendinnen met de balans en met de werkdruk. Ook voelde ik me vaak onzeker, vroeg ik me af of ik het wel goed deed en ik was heel erg bezig met wat anderen van me dachten. Dat het artikel in mijn blij-boekje terecht kwam, snap ik nu nog steeds. Ik vond Diny destijds stokoud, maar vooral heel erg leuk. En bovendien: gloorde daar ergens iets heel leuks aan de horizon? Namelijk zesenzestig jaar én pastinaakvrouwkje worden? In een schort in een pastei-bakkerij werken en maling hebben aan de rest van de wereld?

Diny leek zich niet meer druk te maken om anderen, maar totaal zichzelf te zijn geworden.

Boven het artikel schreef ik met potlood: *Zo zouden we wel willen worden als we oud (ouder) worden, zeiden Caroline en ik tegen elkaar.*

Ik voel bijna opnieuw mijn zoektocht naar wat ankers in dat overvolle leven van destijds, als ik verder door dat knipselboekje blader. Ik zie foto's van moestuinen, boshuisjes, metrokaartjes van Parijs, minitekeningen van mijn kinderen, tips voor weekendjes weg die we nooit hebben gedaan. Knipsels van een knus familiehotel in het bos, waar ik nooit naartoe ben gegaan. Af en toe krabbels over leuke dagen of juist over dingen die niet lukten maar waarmee ik wist te dealen. Ik was een ster in omdenken. Ik wist: het blijft niet altijd zo druk en vol en veel. Maar soms worstelde ik me wel door de dagen heen. Niks ergs, zo is het gewoon als je werkt, als je piekert, als je een relatie hebt en jonge kinderen. En dat alles een beetje moet zien te combineren met vriendschappen en familie.

Naast het interview met Diny had ik een foto geplakt van Queen Elizabeth, die door de gangen van Buckingham Palace loopt met naast haar Daniel Craig. Het is zomer 2012, en de Olympische Spelen in Londen werden geopend. Dat deed Craig met een historische openingsfilm waarin Elizabeth als een soort Bondgirl fungeerde. Zesentachtig was ze toen de foto werd genomen.

In januari 2013 plakte ik een stukje uit de krant over koningin Beatrix. Ze maakte bekend dat ze aftrad. Ze had doorgewerkt tot haar vijfenzeventigste. Zowel Elizabeth als Beatrix vond ik stoere vrouwen, niet omdat ze koningin waren maar omdat ze nog midden in het leven stonden, een gevulde agenda

hadden met werkafspraken en fysiek onvermoeibaar leken.

Grappig: ik was tweeënveertig, en al wat ik deed was foto's uitknippen van oudere werkende vrouwen. Misschien omdat ik dacht: dan kan ik doen wat ik zelf wil. Dan ben ik weer vrij.

Interviews uitknippen, kleine artikelen en mooie quotes – ik doe het al mijn hele leven. Vaak kies ik voor vrouwen omdat ik benieuwd ben 'hoe ze dat doen', dat leven leven. Zo kijk ik de kunst een beetje af. Ik kies meestal voor mensen die net een beetje stoerder zijn, meer lef hebben of juist kwetsbaarder durven te zijn dan ik ben. Ik gebruik ze als wijze moeders, als vriendinnen die me wat wijze raad influisteren. Ik geloof enorm in deze rolmodellen. Ik zie ze al mijn hele leven als lichtend voorbeeld.

Ze veranderen naargelang wat ik op dat moment nodig heb. Ik hang foto's van ze boven mijn bureau, schrijf een quote in mijn agenda of plak een knipsel uit de krant op de koelkast. Soms zijn de rolmodellen vrouwen die inspirerende dingen zeggen. Of die levenskeuzes maken die me op een idee brengen. Of die een bepaalde levenswijsheid hebben waar ik me aan op-trek. Zoals de vierentachtigjarige boerin die ik belde voor een interview in dit boek, en die na een ziekbed weer snel aan het werk wilde. Ik sprak mijn bewondering uit, maar zij was daar niet van en zei droog: 'Opstaan moet je toch.'

In periodes dat ik zoekende was, kon ik soms eindeloos om advies vragen. Aan mijn moeder, aan mijn man, aan vriendinnen, aan collega's of aan een enkele coach die ik vanuit het werk toegewezen kreeg. 'Wat zou jij doen als je mij was?' vroeg ik dan. Een onmogelijke vraag natuurlijk, zie ik nu, en maar heel zelden kon ik iets met het antwoord. Vaak ook hield de

ander wijselijk zijn of haar mond. Zou ik nu een zelfhulpboek schrijven, dan zou ik zelfs zeggen: Vraag niet te veel advies, kies liever een rolmodel. Jij bent jij, het advies van de ander is ook altijd beïnvloed door de angsten, de begrenzing en de opvoeding van die ander.

Zoals voor veel vrouwen was mijn allereerste rolmodel Pippi Langkous. Niet alleen was ze voor mij als roodharig kind van harte welkom, want Pippi liet zich niet naroeppen op straat, dat was duidelijk. Boven alles was ze stoer en slim en voor niemand bang. Ik wel, ik was een angsthaas. Dat je gewoon zo tof, onbevreesd, grappig en origineel kon zijn als Pippi, en ook nog eens rood haar kon hebben, daarvoor ben ik Astrid Lindgren nog steeds dankbaar.

Over Pippi is veel geschreven. Ze heeft een tijdloze aantrekkingskracht, veel lezers zien in haar de personificatie van de radicale persoonlijke vrijheid, van moed. 'A girl rebel', las ik ergens, die kinderen en volwassenen inspireerde over de hele wereld, zelfs een feministisch boegbeeld werd. Schrijfster Astrid Lindgren had zelf niet zulke grote doelen voor ogen toen ze haar jeugdheldin schiep. Pippi ontstond toen ze verhaaltjes vertelde aan haar dochter voor het slapengaan.

Later in mijn leven werd de rol van Pippi overgenomen door haar schepper Astrid Lindgren. De schrijfster die als ongehuwde moeder een kind kreeg in een tijd dat dat afgekeurd werd. Haar zoon bracht ze noodgedwongen een tijd onder in een ander gezin, een oplossing die haar zwaar viel en verscheurde. Astrid schreef tot op hoge leeftijd kinderboeken. Ze had niets met protocollen, etiquette, regels, dure mensen of gedoe. Heel oud worden, schrijven en af en toe een lange neus trekken naar saaie volwassenen – dat leek me wel wat. En nog steeds eigenlijk.

Er kwamen meer rolmodellen. Een hoofdredacteur die ik bewonderde om haar eigenheid en haar stijl. De onbekende vrouw die ik tegenkwam tijdens het wandelen in de duinen, en die in badjas naar huis liep na haar ochtendduik in het duinmeer. Sindsdien zwem ik ook een deel van het jaar in dat meer. Nan Goldin, die activistisch, stoer en drammerig durft te zijn. Haar film *All the Beauty and the Bloodshed* maakte me iets dapperder. Illustrator Nathalie Lété, die een droomwereld schiep en daarin volstrekt origineel is. Halina Reijn, schaamteloos en eerlijk, en daarnaast loeigoed in haar vak als regisseur. Een meisje dat ik volg op instagram dat in een tiny house woont. De hoofdpersoon uit de Deense serie *Borgen*, een voorbeeld van menselijk en stoer en vrouwelijk leiderschap. Modeontwerpster Vivienne Westwood, die zichzelf ook op hoge leeftijd belangrijk genoeg vond om zich origineel en fantasievol te kleden.

Vaak waren ze ouder, een soort stip op de horizon waar ik naartoe kon werken. Ze veranderen en bewegen wat mee.

‘Nog vijftien jaar en dan kan ik met pensioen,’ hoor ik een vriendin naast me zeggen als we over de hei wandelen na een dagje klussen in mijn boshuisje. ‘Ik kan eigenlijk niet wachten,’ droomt ze voor zich uit. Ik bewonder haar, want ze is een kei in mini-avonturen. Van suppen door boerenslootjes tot werken vanuit een caravan in Noorwegen, het lijkt wel of elk plannetje bij haar lukt. Ze maakt er ook nog eens prachtige foto’s van, die ze op Instagram plaatst en die ik af en toe jaloers van een hartje voorzie. Ze is een positivo. Ze heeft een frozen shoulder gehad en koos voor minder werk, minder geld maar wel meer kwaliteit van leven. Ze heeft visioenen van met een busje door Europa trekken na haar zevenenzestigste. Geen werk meer, maar

doen wat je wilt. Het lijkt haar heerlijk. Ik zie het haar ook zo doen, op haar eigen originele, sprankelende manier.

Ik merk alleen dat ik er zelf niet aan moet denken. Bij het woord 'pensioen' denk ik aan de saaie brieven van het pensioenfonds die ik al mijn hele leven krijg en met tegenzin archiveer. Ik zie pensionado's voor me die met hun camper zij aan zij langs de Portugese kust staan en 's middags de route van de volgende dag bespreken. Maar ook zie ik een soort deur waar ik doorheen zal stappen en die achter me in het slot valt. Moet ik echt stoppen met dat wat ik het liefste doe? Zal dat anders zijn over vijftien jaar? Tel ik dan wél de dagen af, zoals ik de vader van een toenmalig vriendje ooit zag doen. En toen het eindelijk zover was, zat hij dagen verslagen op de bank, niet wetende wat hij met al die vrije tijd aanmoest, want een hobby had hij nooit ontwikkeld, harde werker die hij was. Het huwelijk stond onder spanning, de relatie bleek niet bestand tegen een lethargische man in de huiskamer die in de weg zat tijdens het stofzuigen.

Toen ik stopte met mijn werk bij het tijdschrift *Flow*, deels omdat ik mijn horizon wilde verbreden, minder wilde vergaderen en meer met mensen wilde werken, deels omdat het mediabedrijf waar *Flow* deel van uitmaakte, veranderde door een overname, merkte ik pas hoezeer werk mijn identiteit mede bepaalt. In de tijd erna was ik een beetje *lost in transition*. Dat was leerzaam. Ik kocht een verwaarloosd weekendhuisje en stortte me op het klussen, en ik begon een opleiding aan de pabo, terwijl ik nadacht over wie ik was zonder werk. Blijkbaar gaf werk me veel houvast. En miste ik het om iedere ochtend op te staan en ergens naartoe te moeten gaan. Werken is ook: collega's hebben die je niet zelf uit hebt gezocht, en van hen leren. Een belletje krijgen als je ziek bent. Een compliment als iets

lukt, en een duwtje in de rug als iets moeite kost, een tip als iets beter kan. Lachen om flauwe kantoorgappen. Gaan houden van de mensen die je vaker ziet dan je familie. Iets doen waar je wakker van ligt maar dan weer zo trots zijn als het gelukt is.

Van werken ben ik altijd gegroeid, soms gaf het me vleugels en vaak maakte het me ontzettend gelukkig. Moet ik dat straks opgeven omdat de kalender zegt dat het zover is? Om me heen zie ik vrouwen die doorwerken. Ik ben benieuwd hoe dat is, en spel interviews die daarover gaan. Ik besluit ze op te gaan zoeken. Niet met pensioen gaan maar blijven werken. Hoe is dat? Hoe doe je dat, doorwerken? Hoe geef je invulling aan die wijze fase, zonder regels maar misschien vol ongeschreven regels. Hoe blijf je vrolijk, inspirerend, betrokken, aangesloten, energiek, bevlogen, waardevol en gelukkig? Hoe zien mijn rolmodellen voor straks eruit?

Er is de laatste jaren flink wat aan het veranderen rond de ouder wordende mens. Nog niet zo heel lang geleden betekende zeventigplus zijn dat de kans groot was dat je in een verzorgingstehuis zat, dat je gezondheid achteruitholde, of in elk geval was je al wel ingeschreven voor een aanleunwoning. Zelf liep ik als achttienjarige rond als vakantiehelp in een verzorgingstehuis in Zandvoort. Zeventig, tachtig en ouder waren ze, de dames en heren, maar vooral toch de dames, die achter de oranje zonnewering hun dagen doorbrachten. Ik hield van het huis tegen de duinrand, van de kleine kamertjes waar alle zorgvuldig uitgezochte spullen verhalen van levens aan zee vertelden. Ik las het menu van de week voor – aardappels, groente, vlees, nagerecht van zuivel of fruit en één keer per week een spannender gerecht als nasi of macaroni – zodat we de keuze konden aankruisen, en liep rondjes met de kar met de warme middagmaaltijden.

Maar ik vond het ook confronterend. Dit was het dus? Een heel leven leven, en tot slot je met wat huisraad en wat kleding terugtrekken in een huis aan de rand van het dorp? Je kleding die gemerkt met je naam op een labeltje eens in de week in een waszak werd opgehaald. De modeshows die werden gehouden in de grote recreatiezaal, waar ik bewoners naartoe duwde in hun onhandig grote rolstoelen. Altijd kreeg ik extra lucht als ik weer op mijn fiets zat, richting huis. Ik trapte extra hard op de pedalen. Ik was vrij! En nog niet oud!

De zeventigjarige van nu leidt een heel ander leven. Het verzorgingstehuis oude stijl bestaat bijna niet meer. De overheid heeft er de laatste decennia op gehamerd dat ouderen langer thuis moeten wonen. Alleen voor wie echt niet meer thuis kán wonen is er het verpleeghuis. Als je naar de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kijkt, woont tegenwoordig nog maar 5 procent van de zeventigplussers in een instelling. De rest woont zelfstandig thuis. En logisch, de gemiddelde zeventigplusser is tegenwoordig behoorlijk actief en vitaal. Wat vroeger vanzelfsprekend was: stoppen met werken, met pensioen, naar een kleinere woning, misschien wel in een verzorgingstehuis, is dat niet meer. In plaats daarvan is er een keur aan nieuwe mogelijkheden, mits je gezond van lichaam en geest blijft natuurlijk. En je ziet dat steeds meer mensen die mogelijkheden onderzoeken. Doorwerken is er één van.

Ook de taal past zich aan. Woorden als ‘bejaard’ en ‘hoogbejaard’ verdwijnen uit de berichtgeving in de media. Verschijnt ‘bejaarde’ in een door een journalist aangeleverd stuk, dan vervangen de eindredacteuren dat door ‘oudere’, zo legde *Het Parool* dat twee jaar geleden uit aan zijn lezers in een redactioneel commentaar. Mooi vind ik woorden als ‘zilver’, refererend aan de haarkleur, zoals het wordt gebruikt bij het arbeids-

bemiddelingsbureau voor mensen boven de pensioengerechtigde leeftijd: *ZilverWerkt*. In Amerika wordt gerept over de *silver economy* als men het heeft over mensen die door blijven werken. En was vroeger het noemen van je leeftijd not done, nu lijkt dat steeds minder een issue. Er ontstaan ook nieuwe woorden. Zoals ‘doorwerken’ een nieuw woord is voor mensen die door blijven werken na hun pensioen, zag ik het woord ‘*un-retiring*’ in een Amerikaans artikel over gepensioneerden die hun werkende bestaan missen en toch weer aan de slag gaan.

Er zijn initiatieven zoals het project *PR:OUD!* In het gelijknamige boek rekenen Micaela Bartels en Sevilya Maria af met de gangbare stereotypen van ouderen. In het koffietafelboek staan beelden en verhalen van verschillende bekende en minder bekende Nederlanders. Onder anderen Roefke Carmiggelt en Margreet Honig, die ik voor mijn boek interviewde, lieten zich door dit tweetal portretteren. Het zijn trotse, uitbundige foto’s en verhalen, en een ode aan het leven. Op de bijbehorende website pr-oud.com zijn alle portretten te bekijken. Initiatiefneemster Bartels verlangt naar een maatschappij die ouder worden omarmt. Zij gelooft in rolmodellen en wil met haar boek laten zien hoe krachtig en mooi ouder worden kan zijn. ‘Hoe mooi zou het zijn oud te kunnen worden in een maatschappij die leeftijd en levenservaring op waarde weet te schatten. Als we steeds meer beseffen dat veroudering geen op te lossen probleem of te genezen ziekte is, maar een krachtig, natuurlijk en levenslang proces dat ons allen verenigt,’ schrijft ze op sociale media.

Terug naar Diny Schouten, de pasteibakker uit het begin van deze inleiding. Misschien achteraf wel mijn eerste rolmodel voor het doorwerken. Het is zomer 2023 en ik ben benieuwd of ze nog steeds pasteibakker is.

Ze mailt me terug. Nee, ze werkt niet meer in de Pasteibakkerij. Een val met haar fiets gooide roet in het eten. Ze kan het fysiek niet meer aan en moest stoppen. Maar dat betekende niet dat ze daarna met pensioen is gegaan. Zo verkocht ze nog een tijdje groente bij een lokale tuinderij.

Ook Diny had rolmodellen, schrijft ze me. ‘Die rolmodellen waren bijvoorbeeld een aantal “couturières”. Niet alleen Coco Chanel werkte stug, tevreden en geïnspireerd door tot haar tachtigste, maar er waren ook Nederlandse couturiers die tot lang na hun zeventigste niet van ophouden wilden weten.’ Nadat ze afscheid had moeten nemen van de Pasteibakkerij greep ze terug op een oude expertise. ‘Ik heb het geluk om mijn oude stiel, de voedseljournalistiek, weer te kunnen oppakken.’ Nu schrijft Diny culinaire historie. ‘Stilzitten en niks doen is nu eenmaal niets voor mij. Dat is voor niemand erg gezond, is mijn overtuiging. Een mens moet wat doen, het is goed om bezig te blijven.’

Het is een typische doorwerkersmentaliteit, zal ik ontdekken in de gesprekken: meebewegen en aanpassen. Er is altijd weer een nieuw begin. Het is dan ook tijd om meer inspirerende doorwerkers te ontmoeten. De eerste woont in Amsterdam, niet zo ver bij de Pasteibakkerij vandaan.